Geachte wethouders,

De adviesraden sociaal domein van de regio Hart van Brabant zijn gevraagd u te adviseren over de “Woonzorgvisie, Regio Hart van Brabant”. Binnen Rosa (Regionaal overleg sociale adviesraden) is een werkgroep gevormd die dit advies voorbereid en opgesteld heeft. Vervolgens is dit advies ter instemming voorgelegd aan alle lokale adviesraden. Het resultaat hiervan ontvangt u hierbij.

In afwachting van het concept voor de woonzorgvisie heeft de werkgroep gesproken over de vraag wat zij van de visie verwacht. Dit heeft geresulteerd in een toetsingskader aan de hand waarvan de woonzorgvisie is besproken en het advies is opgesteld. U treft dit toetsingskader aan als bijlage.

Ter inleiding merken we verder op dat wij als adviesraden sociaal domein een schakel zijn tussen inwoners en gemeenten. Het is onze opdracht om vanuit het inwonersperspectief te adviseren. We hebben dan ook met name vanuit die invalshoek de regionale woonzorgvisie gelezen en besproken.

Tot slot merken we op dat de Rosa-werkgroep door de projectleider de afgelopen periode goed is meegenomen in het proces om te komen tot de regionale woonzorgvisie. Daardoor hebben we ook al eerder onze vragen en opmerkingen met hem kunnen delen. Wij danken hem voor de goede samenwerking.

In dit advies geven we allereerst onder de noemer ‘visie en doelstellingen’ een algemene reactie op de woonzorgvisie. Vervolgens gaan we in op een aantal belangrijke onderdelen van de visie. We onderscheiden daarbij feiten en cijfers, urgentie, regionaal – lokaal – fair share, sociale basis, inwoners en inwonersperspectief, financiën en ter afsluiting gaan we in op het vervolgtraject.

Visie en doelstellingen
De regionale woonzorgvisie is een prettig leesbare tekst. De algemene visie en doelstellingen worden in deze woonzorgvisie goed beschreven en er ontstaat zo een wensbeeld dat door iedereen onderschreven kan worden. Dat maakt de visie ook zwak. Zoals uit de inleidende beschouwingen van de visie blijkt is de maatschappelijke nood hoog en zijn er op het terrein van zorg en wonen veel problemen die om een oplossing vragen. De visie blijft naar ons idee steken in die algemene beschouwingen en ontbeert allereerst een beknopte, gekwantificeerde analyse van de omvang van de problemen rond wonen, zorg en welzijn. Weliswaar wordt verwezen naar allerlei analyses, plannen en akkoorden maar daarmee ontbreekt het aan een geïntegreerde opgave waarop de woonzorgvisie een antwoord moet geven. Daarnaast ontbreekt het in de visie aan concrete voorstellen om problemen op het terrein van wonen, zorg en welzijn het hoofd te bieden. Wij betreuren het dat u heeft gekozen voor een gefaseerd proces waarbij eerst een visie wordt vastgesteld om deze vervolgens in projectplannen verder uit te werken. Naar ons idee wordt daarmee kostbare tijd verloren.

Feiten en cijfers
Als Rosa onderstrepen we het belang van duidelijkheid en concreetheid. We missen deze in de woonzorgvisie. De tekst roept bij ons op diverse plaatsen vragen op. Enkele voorbeelden:

- “Vooral het aantal ouderen en mensen in een kwetsbare positie groeit.”(blz. 2)
  Onze vraag hierbij is: hoeveel mensen betreft het?
  En wat wordt bedoeld met een kwetsbare positie?
- “Doel is om voldoende betaalbare woningen en voorzieningen te hebben voor alle ouderen die hierop aangewezen zijn, mensen met een lichamelijke en psychische kwetsbaarheid en overige aandachtsgroepen,…”(blz. 4)
  Onze vragen zijn: hoeveel woningen zijn er en zijn er nodig en hoeveel worden er jaarlijks in de komende vijf jaren gerealiseerd?

Hoeveel mensen wachten op een woning waarbij zorg geboden wordt?
Welke specifieke zorg is nodig voor deze groepen inwoners?

Deze vragen maken duidelijk waarom het naar ons idee noodzakelijk is om de nota te starten met een korte beschrijving van de huidige problemen en de opgaven die er liggen. Er is een duidelijk en concreet beeld nodig van de aard en omvang van de problematiek om vervolgens te kunnen werken aan oplossingen.

Ons advies:
- Visie: beschrijf wat u wilt bereiken met deze regiovisie.
- Beschrijf aan het begin concreet de problemen en benoem de vraagstukken die er nu liggen. Benoem hierbij de specifieke gezondheidsproblemen van de regio Hart van Brabant en hoe hier aandacht aan wordt besteed.
- Geef aan welke problemen er in de nabije toekomst nog worden verwacht.
- Definieer gebruikte begrippen als 'kwetsbaar' duidelijk.
- Geef feiten en aantallen weer: concretiseer, specificeer, kwantificeer.
  Dan pas wordt duidelijk waar we het precies samen over hebben en wat de opgave is.
- Maak in de visie duidelijk dat er drie pijlers zijn en benoem de samenhang tussen die drie pijlers: versterking van de sociale infrastructuur, de bestaande woningvoorraad en nieuwbouw, en als derde element 'matching' oftewel het koppelen van passende woningen aan de juiste personen.
- Stel prioriteiten: welke stappen richting een oplossing worden er het komende jaar gezet en welke stappen volgen later en wanneer? Wat lost deze visie op en wat wordt er niet opgelost?
- Geef de visie een iteratief karakter: stel regelmaat bij met behulp van nieuwe cijfers en verwachtingen. Bedenk ook dat de woon- en zorgvraag van vandaag een andere is dan over pakweg vijf of tien jaar. De "oudere" van vandaag is een andere dan die van morgen!
- Geef ook aan op welke wijze, ook door inzet van welzijnsmiddelen, oplossingen in de bestaande voorraad gevonden kunnen worden.
- Werk daarbij aan duurzame en toekomstbestendige oplossingen.
- Wat is het financieel kader waarbinnen oplossingen gevonden moeten worden: welke budgetten zijn wanneer nodig en hoe gaan die gefinancierd worden?

Hierbij tekenen we aan dat het accent in de regiovisie vooral op wonen en de productie van woningen ligt en veel minder op zorg en welzijn. Juist als het om het inwoners gaat, zijn ook zorg en welzijn van groot belang.
Wij adviseren u dan ook om zorg en welzijn evenredig aandacht te geven in de regiovisie.

Urgentie
Wij missen in de woonzorgvisie een gevoel van urgentie. De woningnood is groot. Diverse groepen inwoners staan in de rij voor de schaarse woningen die beschikbaar komen. Naast inwoners met een urgentieverklaring gaat het om statushouders en reguliere woningzoekers die zijn aangewezen op de sociale huursector. Vanwege de schaarste aan woningen is sprake van een concurrentiestrijd op de woningmarkt tussen deze groepen die maatschappelijk spanningen oproept. Deze spanningen worden meer en meer voelbaar. Die zijn verklaarbaar omdat de effecten van de huidige situatie groot en ingrijpend zijn voor mensen. Dit vraagt eerder gisteren dan morgen om een oplossing. Deze urgentie lezen we zoals opgemerkt niet terug in de visie.
Naast het tekort aan (betaalbare) woningen in diverse segmenten wordt ook het tekort aan zorg en zorgpersoneel steeds acuter. Er zijn wachtlijsten voor huishoudelijke hulp en de wijkverpleging (vaak betaald vanuit de Zorgverzekingswet) kan niet meer snel alle zorgvragen oppakken. We moeten erkennen dat niet alles op korte termijn oplosbaar is. Daarom is het goed ook na te denken over pragmatische en haalbare oplossingen die aansluiten bij de meest gewenste situatie.
Wij dringen aan op een realistisch beleid, dat de urgentie van de problematiek onderkent en benoemt maar tegelijkertijd beseft dat "schaarste" niet onmiddellijk is weg te nemen.

Ons advies:
- Maak de urgentie van het vraagstuk zichtbaar en voelbaar.
- Kijk naar regelgeving en zorg dat er snelheid gemaakt kan worden als dat nodig en mogelijk is.

- Kijk daarbij ook naar aanpalende beleidsterreinen die invloed kunnen hebben op het realiseren van de doelstellingen van de woonzorgvisie.
- Denk na over oplossingen die gebruikmaken van de bestaande voorraad.
- Denk ook na over pragmatische en haalbare oplossingen.

Regionaal – lokaal – fair share
De uitdagingen op het terrein van wonen en zorg zijn complex. Als het gaat om het realiseren van oplossingen gaat deze complexiteit de draagkracht van kleinere gemeenten in de regio Hart van Brabant te boven. Door problemen in gezamenlijkheid aan te pakken en afspraken te maken, wordt er meer mogelijk en wordt het geheel sterker. Dit is gunstig voor inwoners.
De keuze om te komen tot een gezamenlijke regionale aanpak onderschrijven wij dan ook van harte. Tegelijkertijd roept dit de vraag op hoe de regionale aanpak zich verhoudt tot de lokale autonomie. Deze regiovisie biedt de kans om deze relatie tussen regio en lokale gemeenten vorm te geven.

Vraag is hoe geborgd wordt dat elke gemeente zijn bijdrage levert aan de gezamenlijke opgave. Als dit niet vooraf geregeld wordt, bestaat het risico dat in een enkele gemeente onvoldoende concrete invulling van de visie volgt. Fair share, het evenwichtig en evenredig verdelen van de opdracht, kan alleen waargemaakt worden als iedere gemeente het eigen aandeel in de totale opdracht zorgvuldig ten uitvoer brengt. Ook met derde-partijen als woningcorporaties, zorgverzekeraars, zorginstellingen en welzijnsinstellingen moeten afspraken gemaakt worden en geborgd worden dat deze nagekomen worden.

Als Rosa adviseren wij dan ook om in de regionale woonzorgvisie te borgen dat elke gemeente zijn verantwoordelijkheid neemt en zijn aandeel levert aan de uitvoering. Ons advies:

- Maak afspraken over resultaten en termijnen en hoe te handelen als die niet gehaald worden.
- Geef duidelijk aan welke verantwoordelijkheden bij de regio liggen en welke bij de lokale gemeenten.
- Geef ook duidelijk aan welke verantwoordelijkheden bij andere partijen zoals woningcorporaties, zorgverzekeraars, zorginstellingen en welzijnsinstellingen liggen.
- Zorg dat niet alleen overheden, maar ook niet-overheden zoals zorgpartijen, woningcorporaties zich committeren aan de visie, de uitvoering en de gewenste resultaten.
- Zorg dat ook marktpartijen zich conformeren aan de sociaal-maatschappelijk opgave. Financiën die voor zorg en wonen bedoeld zijn, moeten daar ook aan besteed worden.
- Onderzoek welke mogelijkheden en instrumenten de Wet Gemeenschappelijke Regeling biedt om de regionale verankering te faciliteren.
- Gebruik de instrumenten die de gemeenten ter beschikking staan o.a. in de omgevingswet, woningwet, huisvestingswet, huurwet en het wetsontwerp Regie Volkshuisvesting.
- Maak gebruik van voorbeelden van particulier initiatieven die al gerealiseerd zijn. Benut de (ervaring)kennis die daarbij is opgebouwd.
- Behalve een goede spreiding van voorzieningen over de regio moet er ook aandacht zijn voor een goede spreiding van landelijke voorzieningen. De regio Hart van Brabant dient ook daarbij zijn verantwoordelijkheid te nemen. Een aandachtspunt daarbij is een goede bereikbaarheid van die voorzieningen voor onze inwoners.
- Geef bij de stappen (blz. 16) de positie van de adviesraden sociaal domein aan en wanneer zij advies uit kunnen brengen.

Sociale basis
Een sterke sociale basis is het cement van een gemeenschap, of dat nu een wijk of buurt is of een kern of gemeente. Terecht komt de sociale basis dan ook aan de orde in de woonzorgvisie. Naar ons idee mag de aandacht voor de sociale basis in de visie worden versterkt. Een sterke sociale basis kan bijdragen aan saamhorigheid, aan het ondersteunen van naasten en daarmee aan versterking van de eigen kracht van een gemeenschap. Investeringen in de sociale basis kunnen beschouwd worden als preventief en een hoger rendement opleveren dan curatieve maatregelen zowel in sociale als in financiële zin.

De sociale basis is een verantwoordelijkheid van de lokale gemeenten en er zullen dan ook verschillen zijn (en ontstaan) tussen die gemeenten en ook tussen wijken. Als aangesloten wordt bij

de inwoners van de wijken en van de gemeenten is dat ook een logisch gevolg. Het moet immers passend zijn bij wat er nodig en mogelijk is bij en voor deze inwoners.

In relatie tot zorg wordt overigens op basis van het uitgangspunt normalisering al enkele jaren gewerkt aan andere manieren van werken. In de woonzorgvisie lijkt het echter iets nieuws waaraan nu handen en voeten gegeven moet worden.

In § 6.5.1 bij "Wat gaan we doen?" wordt aangegeven dat er een analyse-instrument opgesteld gaat worden. Het is zinvol om van elkaar te leren en uit te wisselen. Wij vragen ons echter af of er weer een instrument ontwikkeld en ingezet moet worden terwijl er al zoveel onderzocht en bekend is.
In § 6.5.2 geeft u aan dat er ingezet wordt op destigmatisering van verschillende aandachtsgroepen en dat we in de regio Hart van Brabant de grondhouding delen "van een goede buur zijn". Beide zijn zinvolle doelstellingen en zeer de moeite waard om aan te werken. De huidige realiteit is echter vaak anders en het zal veel inzet en een andere manier van werken vragen om deze te realiseren. En dan nog zal het zich met kleine stapjes ontwikkelen.

Ons advies:
- Benoem de ontwikkelingen en resultaten wat betreft de sociale basis van de afgelopen jaren.
- Geef aan wat goed gaat en wat versterking behoeft.
- Investeer vooral in de wijken en in de voorzieningen zodat de sociale basis sterker kan worden.
- Zorg voor een sterk netwerk waarin ervaringen gedeeld kunnen worden en samen gezocht kan worden naar versterking en vernieuwing van de sociale basis.
- Betrek hierbij ook het verenigingsleven. Zij spelen een grote rol in de samenleving en bij de sociale verbanden tussen mensen.
- Borg de deelname van inwoners in deze netwerken.
- Communiceer tijdig, zorgvuldig en uitgebreid over zaken die inwoners en wijken betreffen.
- Werk integraal: betrek alle betrokkenen en organisaties bij gesprekken.
- Werk op basis van gelijkwaardigheid, vooral ook wat betreft inwoners.
- Wees betrouwbaar als overheid: betrek inwoners op tijd, geef hen zeggenschap en werk op basis van gelijkwaardigheid.
- Wees ook helder over het vaststaand kader van de regionale afspraken (bijvoorbeeld: over fairshare kan niet onderhandeld worden).

Matching: afstemming van vraag en aanbod
Naast de productieopgave is er, zoals we hierboven al aangegeven hebben, een verdelingsvraagstuk: hoe wordt ervoor gezorgd dat zoveel mogelijk huishoudens passend wonen?
In de visie wordt voorzien in een urgentieregeling voor aandachtsgroepen. Maar dat is ons inziens niet voldoende. Er kan ook veel gewonnen worden als huishoudens tijdig verhuizen naar een woning die in hun ogen beter bij hun levensfase past.
Bij woningeigenaren (merendeel van de oudere huishoudens) spelen er soms andere mechanismes dan bij huurders. Het niet meer passend wonen, de ongeschiktheid van de woonomgeving, de kosten van woningaanpassingen kunnen factoren zijn om te willen verhuizen naar een meer passende woning. Een realistisch beeld van de keuzemogelijkheden en ondersteuning bij een mogelijke verhuizing is een belangrijke voorwaarde en misschien wel een doorslaggevende factor om te willen verhuizen.
In Tilburg is onlangs in de sociale huursector een experiment met doorstroming over de grenzen van het corporatiebezit heen gestart. In Eindhoven functioneert het Seniorenpunt, waarbij inmiddels bijna alle regionaal werkende corporaties en zorginstellingen zijn aangesloten als plek waar vraag en aanbod in zorg en wonen (voor grote en kleine portemonnee) bij elkaar worden gebracht.

Ons advies
- Wij adviseren om in het kader van de woonzorgvisie expliciet aandacht te besteden aan de differentiatie in de totale woningvoorraad, dus huur en koopwoningen, bestaande voorraad en nieuwbouw.
- Onderzoek en identificeer de factoren die invloed hebben op wel of niet willen en/of kunnen verhuizen zodat regelgeving en ondersteuning daar op afgestemd kunnen worden.
- Stem vraag en aanbod op elkaar af en leg dwarsverbanden tussen wonen, zorg en welzijn.

- Besteed daarbij ook aandacht aan de belangrijke rol die de woonomgeving speelt: het sociale netwerk, de wijk- en buurtopbouw, het verenigingsleven en de al dan niet aanwezige voorzieningen. Welzijn, wat bevorderd wordt door fijn en passend wonen, is van groot belang voor inwoners.

Inwoners en inwonersperspectief
Het belang van inwoners is zowel bij het ontwikkelen van de visie als bij de uitvoering zeer groot. Wonen en het nodig hebben van zorg zijn fundamentele behoeften van mensen. Zij hebben hier recht op en het biedt hen bestaanszekerheid. Daarom is het noodzakelijk om dat perspectief zo vroeg mogelijk en gedurende het hele proces een plaats te geven en mee te laten wegen. Voor de vertaling van de visie in projectplannen is van belang dat inwoners, naast andere kennis, ervaringskennis inbrengen. Zij kennen de buurten en de wijken vanuit hun dagelijkse leven en weten wat er speelt. Om de verbindingen tussen beleid en uitvoering en haalbare trajecten tot stand te brengen, moeten deze aansluiten bij het dagelijkse leven in wijken.

Rosa adviseert dan ook om zeggenschap en meebeslissen van inwoners, cliëntenraden en adviesraden sociaal domein te borgen in de procedures.

Ons advies:
- Zorg voor gelijkwaardigheid en evenwicht tussen overheid, woningcorporaties, zorgorganisaties, welzijnsorganisaties en inwoners wat betreft zeggenschap en verantwoordelijkheid.
- Borg de inbreng en zeggenschap van inwoners die gebruik maken van de combinatie “wonen en zorg”.
- Bekijk per fase van het proces hoe (niet wanneer) burgers betrokken worden en wie zeker deel moeten nemen.
- Borg de inbreng en zeggenschap van inwoners, cliëntenraden, adviesraden sociaal domein bij deze processen.

Financiën
Zoals eerder opgemerkt ontbreekt het in de visie naar ons idee aan een financieel kader. Mede omdat de visie nog niet in concrete voornemens is uitgewerkt, is het zeer de vraag wat deze gaan kosten en hoe de financiering daarvan gaat plaatsvinden. Het gegeven dat de regio Hart van Brabant, voor zover wij weten, geen eigenstandige begroting heeft voor de uitvoering van plannen, maakt de realisatie van op te stellen plannen dus afhankelijk van het financieel commitment van individuele gemeenten en derde partijen. Het ontbreken van een financieel kader met te verwachten uitgaven en financiële bijdragen van diverse partijen maakt de visie zeer kwetsbaar en op voorhand moeilijk uitvoerbaar. Financiële zekerheid en borging is van belang en ligt bij diverse partijen. Welzijn en welzijnsorganisaties spelen een grote rol en een meerjarig financieel kader moet voor zekerheid zorgen.

Ons advies:
- Stel een financieel kader op waarbij in beeld wordt gebracht wat de kosten zijn van te realiseren plannen.
- Stel daarnaast een langjarige begroting op waarin in beeld wordt gebracht welke financiële bijdragen van individuele gemeenten en derde partijen noodzakelijk zijn om de plannen tot uitvoering te kunnen brengen.
- Stel een beginselverklaring op waarin gemeenten zich bereid verklaren hun financiële bijdrage aan de realisering van plannen te leveren.

Vervolgtraject
Uit de woonzorgvisie maken we op dat deze nadere uitwerking krijgen in projectplannen die najaar 2024 ter besluitvorming voorgelegd gaan worden. Met het oog daarop maken wij de volgende opmerkingen.

Allereerst zijn wij van oordeel dat de projectplannen moeten bieden waar het in de visie aan ontbreekt: wat gaat de regio Hart van Brabant de komende jaren concreet doen om problemen rond wonen, zorg en welzijn in hun samenhang aan te pakken en waar mogelijk op te lossen? Om de gewenste mate van concreetheid te bereiken achten wij het van belang dat met het vaststellen van de visie tevens wordt vastgelegd aan welke eisen de op te stellen projectplannen moeten voldoen (programma van eisen). Voorzie de plannen ook van een financieel kader: wat gaat uitvoering van de plannen naar verwachting kosten en hoe gaat de financiering daarvan plaatsvinden? Een op te stellen programma van eisen moet er ook toe bijdragen dat de plannen een realistisch karakter krijgen. Daarbij wordt ook duidelijk wat wel en wat niet kan. Het helpt niet om inwoners blij te maken met hoge verwachtingen die vervolgens niet kunnen worden waargemaakt. Het door ons opgestelde en bijgevoegde toetsingskader zou kunnen dienen als zo'n programma van eisen.

Ten tweede vinden wij het belangrijk dat in termen van randvoorwaarden wordt gewerkt aan een kader waarin afspraken tussen gemeenten in de regio Hart van Brabant worden vastgelegd. Dit kader is van belang om te kunnen garanderen dat iedere gemeente zijn eigen evenredige aandeel in de realisatie van plannen neemt (faire share). Alleen dan kan worden voorkomen dat goede voornemens op het niveau van de regio Hart van Brabant een mooie dood sterven wanneer het aankomt op lokale besluitvorming. Daarmee zouden alle inspanningen rond de regionale woonzorgvisie voor niets zijn geweest.

Ten derde vragen wij u duidelijk te maken welke betrokkenheid u voor ons als Rosa maar ook van de lokale adviesraden sociaal domein en andere belangengroepen ziet bij het vaststellen van de projectplannen. Vanuit onze positie bepleiten wij voor Rosa eenzelfde adviesrol als wij hebben gekregen bij de vaststelling van de woonzorgvisie.

Ons advies m.b.t. het vervolgtraject is samenvattend:

- Stel een programma van eisen vast waarin is vastgelegd aan welke eisen de op te stellen projectplannen concreet dienen te voldoen (zie ons toetsingskader).
- Stel een financieel kader op voor de kosten en financiering van de op te stellen plannen.
- Stel een kader op voor tussen gemeenten en derde partijen vast te leggen afspraken over ieders bijdrage aan de realisatie en financiering van op te stellen plannen.
- Maak helder op welke wijze Rosa, de lokale adviesraden sociaal domein en andere belangengroepen bij de vaststelling van de projectplannen betrokken worden.
- Betrek hen tijdig en werk op basis van gelijkwaardigheid samen aan deze grote en complexe opdracht.

Tot slot

Uiteindelijk gaat het bij de regionale woonzorgvisie om hoe inwoners wonen, zorg ontvangen en hun leven vorm kunnen geven. Visie, beleidskader en uitvoering moet dan ook op hen afgestemd zijn. Overheden, zorg - en maatschappelijke organisaties, woningcorporaties doen hun uiterste best om hun opdracht goed te vervullen. Door inwoners op alle mogelijke manieren te betrekken en mee te laten praten en beslissen, kunnen er alleen maar betere resultaten voor die inwoners tot stand komen. En dat is toch waar we dit alles voor doen.

Rosa, februari 2024.